

Židovski brakovi

Nekad i danas

Židovska populacija u svijetu, pa i kod nas, prolazi kroz značajne i brze promjene i gotovo svaka generacija živi u drugim društvenim, socijalnim, ekonomskim pa i geografskim uvjetima. Te se promjene prate po nekoliko osnovnih determinanti (della Pergola): odnos između vitalnih događaja rođenja i smrti, odnos između imigracije i emigracije i identifikaciji Židova.

Postoje značajne razlike među državama pa je tako u Izraelu pozitivan odnos vitalnih karakteristika a negativan u zajednicama dijaspore, a internacionalni balans migracija je pozitivan za Izrael, USA, Australiju i Njemačku. No, u posljednje vrijeme jačanje antisemitskih napada na židovske zajednice Europe postaje sve značajniji faktor u njihovom životu ali to je posebna tema.

Osnovni trendovi (osim u Izraelu) su starenje židovske populacije, niski fertilitet, znatne migracije i manja vezanost za Judaizam što se povezuje sa porastom mješovitih brakova i velikim brojem djece iz takvih brakova.

Odnos prema mješovitim brakovima se razlikuje i danas postaje centralno mjesto istraživanja. Mješoviti brakovi su uvijek postojali, ali su bili rijetki i regulirani propisima zajednice bez značajnijeg utjecaja za njen život. Veliki porast mješovitih brakova danas smatra se opasnim za eroziju židovske populacije zbog toga što se djeca iz takovih brakova (ne svih) ne identificiraju i odgajaju u židovstvu pa i nisu vezana uz zajednice.

S druge strane, mješoviti se brakovi smatraju znakom uspješne socijalne integracije u društvo, a u zajednicama desetkovanim Holokaustom omogućili su obnovu zajednica i njihov opstanak. Prihvatanje mješovitih brakova, prema nekim autorima, znak je dobrih društvenih odnosa, smanjuju rasizam, socijalnu segregaciju i antagonizam u zajednicama.

Djelatnici JPR (Institute for Jewish Policy and Research, London), proveli su veliko istraživanje mješovitih brakova i različitih (novih) oblika životnog partnerstva (kohabitacija pa i partnerstvo istog spola) i njihovog utjecaja na djecu i njihov židovsku identifikaciju.

Novi oblik životnog partnerstva kojeg nazivaju „Kohabitacija“ tj. zajednički život bez službenog vjenčanja (koji je češći kod mlađe generacije i sekularnih Židova), odgađa rađanje djece i ukoliko takvi parovi imaju djecu, ona se manje odgajaju u židovskom duhu nego djeca vjenčanih roditelja. Kohabitacija dovodi do smanjenja broja vjenčanja, žene koje ulaze u brak sve su starije i starost žena prilikom prvog poroda je sve veća, a broj djece manji. Pri tome se mora uzeti u obzir i društvena promjena položaja žena, njihova visoka edukacija i ulazak u svijet rada.

Danas se svaka židovska zajednica sastoji od nekoliko generacija Židova i svaka je imala i drugačiji status i odnos prema braku, djeci i njihovom odgoju.

U ovom radu istražili smo upravo te razlike.

Tablica - Natalitet, mortalitet i brakovi u Zagrebu i Židovskoj općini od 1910. do 1948. godine

Godina	Židovi		Zagreb		Židovi		Zagreb	
	broj poroda	broj umrlih	broj poroda	broj umrlih	brakovi		brakovi	
					ukupno	rastavljeni	ukupno	rastavljeni
1910.	92	48	2 323	1 466	24	2	736	...
1911.	75	67	2 393	1 687	33	8	869	...
1912.	81	73	2 477	1 591	24	-	819	...
1913.	91	75	2 472	1 595	24	2	853	...
1914.	77	67	2 401	1 665	11	-	865	...
1915.	49	82	2 007	1 815	9	-	655	...
1916.	43	92	1 775	1 837	7	-	659	...
1917.	48	86	1 627	2 050	22	5	567	...
1918.	60	80	1 690	2 646	19	4	836	...
1919.	65	85	2 157	2 071	62	6	1 474	...
1920.	80	83	2 518	2 040	63	3	1 549	...
1921.	86	77	2 546	1 807	83	-	1 461	...
1922.	96	94	2 639	1 909	56	5	1 488	...
1923.	97	97	2 938	1 946	57	-	1 517	...
1924.	103	116	3 075	1 990	51	6	1 441	...
1925.	93	100	2 999	1 907	54	6	1 529	...
1926.	64	81	3 175	2 021	37	7	1 510	...
1927.	71	105	2 925	2 108	61	11	1 530	...
1928.	57	109	3 165	2 365	56	6	1 647	...
1929.	69	108	3 242	2 253	64	12	1 766	...
1930.	76	91	3 560	2 213	66	12	1 960	...
1931.	74	114	3 663	2 369	56	13	2 050	...
1932.	59	101	3 435	2 384	76	17	2 049	158
1933.	62	111	3 151	2 186	47	-	1 963	163
1934.	69	114	3 080	2 085	71	-	1 873	223
1935.	64	115	2 767	2 068	72	-	2 055	212
1936.	71	123	3 270	2 203	54	-	2 307	167
1937.	60	119	3 166	2 232	93	-	2 610	168
1938.	59	139	3 124	2 173	114	-	2 631	215
1939.	34	123	2 873	2 161	67	-	2 733	232
1940.	28	129	2 913	2 383	62	-	2 887	248
1941.	22	190	-	-	67	-	-	-
1942.	17	142	-	-	5	-	-	-
1943.	-	-	-	-	-	-	-	-
1944.	1	-	-	-	-	-	-	-
1945.	10	27	-	-	17	-	-	-
1946.	33	41	5 114	2 541	14	-	3 318	...
1947.	31	39	5 373	2 464	6	-	5 374	1439
1948.	16	33	5 778	2 700	16	-	4 424	742

Izvor: Statistički godišnjak Zagreba 1955./V. Zagreb, 1955., Istraživanja i podaci dr. Gavre Schwarz. Podaci se odnose na teritorij Zagreba prema obuhvatu u dotičnoj godini.

Kretanje broja sklopljenih brakova u Židovskoj općini Zagreb od 1910. do 1942. godine

Dr. Gavro Schwarz, glavni rabin Židovske općine u Zagrebu je objavio podatke svojih demografskih istraživanja zaključno sa 1932. godinom. Dr. Melita Švob u matičnom je uredu općine Centar proučila ne samo matične knjige aškenaške općine i dopunila podatke od 1933. do 1948. godine (tablica), već je proučila i matične knjige ortodoksne i sefardske židovske općine, te knjige prijelaza koje su bile dostupne.

Kada se analiziraju podaci o prvim doseljenim Židovima u Zagreb, što je učinio Gavro Schwarz prilikom opisa 116 obitelji (između 1840. i 1843.), vidimo da su tadašnje obitelji imale u prosjeku šestero djece, da su vrlo rijetke bile osobe koje nisu bile oženjene ili udane, a udovci/udovice bi se ponovno ženili.

Bila je karakteristična migracija mladih muškaraca u novu sredinu u kojoj bi najprije ostali nekoliko godina dok se nisu etablirali, a zatim bi se oženili ili bi doveli mladu iz svojeg «starog kraja». Razlika u godinama između ženika i mlade obično je bila značajna – ženici su znali biti i po 10 godina stariji od mladenki.

Rastave brakova bile su rijetke, a za rastavu je bio potreban pristanak muža koji je davao pred rabinima pismeni pristanak (*get*).

PRIRODNO KRETANJE I BRAKOVI

Negativno prirodno kretanje židovske populacije započelo je u Zagrebu znatno prije nego kod ukupnog stanovništva. Prema istraživanjima dr. Gavre Schwarz, koji je vodio matične knjige i objavio rezultate istraživanja do 1932. godine, to je započelo početkom 20. stoljeća (od 1915.), od kad je broj rođenih manji od broja umrlih. (Gavro Schwarz: *Nešto statistike iz zagrebačke jevrejske općine*, 1933.).

Na negativno prirodno kretanje židovske populacije u Zagrebu odrazio se I. svjetski rat u razdoblju 1914.-1918., potom ekonomska kriza (kada od 1925. broj porođaja rapidno opada), pa opet za vrijeme II. svjetskog rata 1941.-1945., za što postoje nepotpuni podaci jer se zbog Holokausta nisu mogle voditi matične knjige.

Za vrijeme Drugog svjetskog rata, u Holokaustu, prirodni pad zasigurno doseže najdublju razinu. Iz ovog razdoblja ne raspolaže se vjerodostojnim, već samo parcijalnim statističkim podacima o vitalnim obilježjima Židova za sve ratne godine.

Izvor podataka za Židovsku populaciju do II. svjetskog rata su židovske matične knjige koje su vodili rabini. Za vrijeme rata od 1941. godine pa do zaključno 31. 1. 1943. matične židovske knjige vodio je rabin Šalom Freiburger, koji je odveden u logor i tamo ubijen. Sve do 1945. godine (rabin Hinko Urbach) knjige se nisu vodile.

Našli smo podatke iz knjige umrlih koje je vodio rabin Hinko Urbach od 1945.-1949.

Godina 1945	27 osoba	nadrabin Hinko Urbach
Godina 1946	41 osoba	nadrabin Hinko Urbach
Godina 1947	39 osoba	nadrabin Hinko Urbach
Godina 1948	33 osobe	bez potpisa
Godina 1949	1 osoba	

Židovske matične knjige su se prestale voditi u Židovskoj općini 1948. godine kada su predane uredima gradske uprave u Zagrebu i danas se nalaze u Državnom arhivu i matičnom uredu Općine Centar u Zagrebu.

Podaci u matičnim knjigama za ratne godine nisu potpuni i stoga što je u to doba veliki broj Židova već bio odveden u logore ili pobjegao iz Zagreba, najčešće u talijansku zonu NDH.

Broj sklopljenih brakova židovske populacije u trajnom je opadanju od početka Drugog svjetskog rata do danas, kao rezultat prvenstveno ukupnog brojčanog pada židovskog stanovništva.

Porast broja sklopljenih brakova u Židovskoj populaciji 1938. tumači se dolaskom židovskih izbjeglica iz okupiranih zemalja Europe (Austrije, Njemačke) koji su vjenčanjem i konverzijom pokušali osigurati dozvolu boravka u Hrvatskoj.

No u Zagrebu su postojale tri općine, a dr. Gavro Švarc je analizirao samo najveću, aškenašku općinu. Sefardska židovska općina (osnovana 1. 2. 1927. godine) i Ortodokсна židovska općina (osnovana 1926. godine) vodile su svoje matične knjige odvojeno do 1941. godine.

Tablica 11. Broj rođenih u sefardskoj židovskoj općini u Zagrebu Birth in Jewish community Zagreb - Sephardim		
Godina	Broj rođenih	Prezimana obitelji rođene djece
1927	6	Mandić, Mandolfo, Albahari, Pardo, Abinun, Levi
1928	6	Radanović, Gaon, Levi, Alkalaj, Kajon
1929	8	Lowy, Benjamin, Kajon, Cohen, Atijas, Levi
1930	4	Kajon, Baruch, Albahari, Katan
1931	7	Kajon, Semo, Levy, Papo, Mevorah, Atijas
1932	7	Kabiljo, Zureff, Gaon, Katan, Koen, Papo, Albahari
1933	6	Zoraja, Almoslino, Kampos, Levi, Albahari
1934	7	Albahari, Hajon, Mihanović, Levi, Avram, Schnittlinger
1935	7	Kajon, Nahmijas, Alkalaj, Atijas, Meov, Gaon, Kabiljo
1936	15	Sason, Levi, Atijas, Baruch, Papo, Demajo, Peso, Kohen, Toledano, Levi, Koen, Albala
1937	18	Kon, Kamhi, Danon, Parda, Sasson-Žižić, Zaraja, Aruti, Alkalaj, Koen, Papo, Levi, Kreskos, Altarac, Hason, Eskenazi
1938	15	Levi, Pardo, Toledano, Romano, Kamhi, Altarac, Eskenazi, Kreskes Demajo, Koen, Salamon, Poljokan, Kabiljo
1939	14	Papo, Davičo, Kamhi, Albuher, Koen, Altarac, Danon, Baruhović, Demajo
1940	15	Pardo, Kamhi, Carfati, Koen, Papo, Baruh, Albahari, Altarac, Nisan, Kovačević, Levi, Eškenazi
1941	6	Danon, Leci, Testa, Nisna, Alkalaj, Altarac
Ukupno	139	1927-1941

Tablica 12. Broj rođenih u ortodoksnj židovskoj općini u Zagrebu Birth in the orthodox jewish community in Zagreb		
Godina	Broj rođenih	Prezimana obitelji rođene djece
1925	1	Hirsch
1927	3	Wieder, Wachsmann, Zeitlin
1928	4	Weiss, Schlesinger, Mozes, Wieder
1929	2	Schlesinger, Marković
1930	2	Wieder, Stein
1931	5	Weiss, Knaker, Wieder, Gunc, Friedmann
1932	5	Hirsch, Stern, Hessel, Stein, Friedmann
1933	4	Friedmann, Deutsch, Schlesinger, Hessel
1934	2	Friedmann, Weisz
1935	7	Deutsch, Weiss, Hirsch, Friedmann, Buchler, Schreiber
1936	3	Friedmann, Deutsch, Buchler
1937	4	Bleier, Hoffman, Mozes, Adler
1938	14	Spitzer, Mozes, Hesel, Knaker, Rothstein, Bleier, Heršković Buchler, Schwabenitz, Guttman, Deutsch, Friedmann, Weiss
1939	8	Hoffmann, Rothstein, Zeitlin, Schreiber, Knaker, Adler, Bleier, Hauer
1940	5	Rothstin, Heršković, Zeitlin, Mozes, Guns
Ukupno	69	Rođenih od 1925-1940

Ženidbe¹ u zagrebačkoj Židovskoj općini od 1858. do 1879. godine.

Na njemačkom jeziku, bilješke na hebrejskom					
prezime i ime mladoženje	starost	porijeklo	prezime i ime nevjeste	starost	porijeklo
1858					
Honigsberg Moritz	28	Warasdin	Mathilde Kohn	20	Agram
Honigsfeld Leopold	23	Meseritsch	Laura Kahn	20	Agram
Rebdeli Herman	28	Warasdin	Bachrach Regina	27	Lendfelder
1859					
Moses Samuel		Warasdin	?		
Frohlich Josef	24	Karlstadt	Steiner Katarina	18	Agram
Rucklander Filipp	25	Belezna? Czurgo	Stern Charote	23	Agram
Schwarz Friedrich	33	Gr. Kanisza	Morpurgo Clementine		Görz
1860					
Bruckner Moritz	27	Zala, Löwo	Spitzer Mathilde	20	Agram
Hirschl Jakob	43	Klein Grunland Czurgo	Singer Henriette	24	Gr.Kanisza
Bachrach Eduard		Gross Kanisza	Stern Charlotte	23	Agram
Perlfaster Ignatz	32	Reichlinger	Stern Emilie	15	Agram
Stern Jakob	27	Agram	Benfeld Theresia	24	Güssing Ung
Mosković Adolf	25	Agram	Schwabenitz Helena	22	Čzakaturn
Ebenspanger Marius	27	Czakaturn	Steiner Netti	20	Olsnitz Ung
Rosner Jakob	30	Carlstadt Szigetharad	Deutsch Amalia	20	Agram
Alexander Jonas	30	Gussing	Stern Rosalia		Agram
Stiegler Samuel	38	Agram	Grunwald Rosalie	17	Bistrica
Kohn Josef	35	Laduc, Kanisza	Stern? Helena	44	Agram
1863					
Hertman Joseph	31	Agram	?Sinensfeld Helena	31	Baiern?
Fisher Heinrich	36	Nagy Vazsony?	Honisberger Katarina	23	Schlaining
Zeisler Markus	33	Čakaturm	Rosenberg Theresie	18	Agram
Siebenschein Josef	27	Weiszhirsehen	Singer Hermine	18	Agram
Sauerbrun Simon	29	Agram	Spitzer Mina	23	Agram
Deutsch Philipp	27	Kutina	Schwarz Amalia	18	Agram
Klein Ed	33	Orahovice Slavonien	Epstein Ernestina		Agram
Scherz Simon	26	Gr. Kanisza	Müller Rosa	17	Kutina
Angelus Jakob	39	Rechnitz Ung	Fürst Charlotte	24	Agram
Langraf Gustav	34	Rechnitz	Ornstein Rosalie		Güssing
Karadzaz David	36	Körmend	Deutsch Charote	26	Agram
Figatner Josef	50	With...	Krakau Rosa		Agram
Mandler Salamon	34	Strasnitz	Gentile Vittoria		Görz
Deutsch Leopold	26	Gyömöre	? Rosalia	20	Agram
Neumann Salamon	25	Winz..?	Steiner Netti	24	Schlaining
1864					
Betlheim Josef ?	29	Subotica- Kutina	Lowinger Johana	18	Warasdin
Lichtenberger Leopold	28	Szegedin	Breslauer Henriete	17	Agram
Spitzer Samuel	30	Agram	Spitzer Amalia	26	Agram
Spitzer Karl	35	Čarneke	Klein Karoline	28	Agram
Mautner Szegmund	21	Istvandi	Sterk ?	20	Rugvica

¹ Nismo mogli uvijek pročitati imena mladoženje i mlade kao ni mjesta iz kojih su porijeklom, ali ipak su podaci zanimljivi i možda će mnogi naći svoje «korigijene» u podacima o ženidbama iz najstarijih matičnih knjiga (1858-1879)

Weiler Gustav	31	Sziget	Kornfein Regina	21	Sziget
Rosenberg Samuel	42	Kaposvar	? Betti	23	Čzakaturn
Štern Jakob	34	Agram	Neufeld? Gina	26	Güssing
Pollak Leopold	29	Güssing	Schönheit Katharina	25	Güssing
1865					
Rendeli Simon	21	Podvek?	Kahn Mathilde		Agram
Löwy Ignatz	31	Gr. Kanisza	Fürst Rosalia	19	Kopreinitz Koprivnica?
Pick Isaak	26	Agram	Rosenthal Anna	19	Naschitze Našice?
Deutsch Leopold	26	Gyömöre	? Rosalia	20	Agram
Friedman Sohaj?	31	Monasterzyska	Brüll Nanette	20	Draganić
Roszai Antal	35	Bonyhad	Klein Eugenie	18	Agram
1866					
Stern Jakob	26	Agram	Langraf Rosa	18	Agram
Ascher Marcus	31	Bobertha	Fi.. Camilie	20	
Schwabenitz Salamon	24	Löwo	Girfeld?		Agram
Hirschmann Philip	25	Czakaturn	? Charlotte		
Herz Moses	26	Krakau	Rosenfeld	30	Agram
Kohn Salamon	35	Lowo	Hann?	18	G.Kanisza
Israel Ignatz	24	Kutina	?	21	Agram
Eishner Ignatz	34	Bonyhad	?	18	
Aaron Salamon	33	Batsch Millos	Pollak Johana	23	Bonyhad
Breslauer Heinrich	30		Schiffer ?	20	Agram
Hirscler Samuel	40		Gold...?	18	Agram
1867					
Pulaj Siegmund			Kohn ?	20	Szala Löwo
Singer Leopold	33		Johana	27	Agram
Neumann Šandor	30	Gratz	Löwinger Franciska		Warasdin
Heimann Leopold			Kathi ?	28	
Bachrach Friedrich	29	Gr.Kanisza	?	27	Agram
Alexander Šandor	30	Güssing	?	18	Agram
1868					
Kremsir Ladislaus	32		Langraf Paulina		
Steiner Leopold	26		? Josefine	34	
Mayer Šandor		Güssing	Schon... ?Fanny		Agram
Pick Ignatz	24		So.. Charlotte	26	
Hertmann Bernard	32	Gr.Kanisza	Lagnraf Johana	22	Agram
Mayer Šandor	30	Güssing	..Sconheit ?		Güssing
1869					
Heim Moritz	29	Černek?	Klein Emilie	19	Agram
Schwabenitz Albert	22	Csakaturn	Dolenfinger? Netti	21	
Hirschl Salamon	31		Breslauer	22	
Steiner Josef	33	Agram	Brun Ernestine		Ungarn
Frankl Max	27		Steiner Charlotte	23	
1870					
Kohn Jakob	34		?	20	Bistrica
Ausch Josef	28	Sziget?	Müller Roselin	18	Kutina
Moses Sebaistian			?		
Deutsch Leopold?			Schwarz Charlote	20	Agram
Kronfeld Gustav	30	Rechnitz	Schwarz Emma		Agram
Gerber Sigmund	31	Karlsdorf	Weiss Eugenia		Agrem
Kaufmann Jakob	33	Güssig	Holzmann Bertha	22	Agram
Kauders David	44	Visoko	Rosenberger ?	21	Zala
Spitzer Heinrich	29	Agram	Kellner Sarafina?	27	Güssing
Kaufmann Max	34	Jaska	Sterk? Rosa	18	Rugvica

Fürst Julius	29	Kopreinitz?	Rausnitz ?	21	Jakovlje
Modern Jakob			?		
Kohn Anton			?		
Wasserthal Heinrich			?		
Frankl Moritz			?		
Rosenberg Bernard			?		
1871					
Kronfeld Adolf	24	Rechnitz	Ida Schwarz	18	Agram
Steinhardt Moritz	29	Körmend	Kohn Regine	23	Agram
Stern Alexandar	25	Hihtsch?Holitsch	Juth..?	20	Agram
Bischler Herman	24	Gige	Cecilia ?		Warasdin
Kohn Carl			?		
Heumer Siegmund	29	Olsnitz	Büttel..Josefine	20	Agram
Kohn Samuel	27	Pest	Breslauer Nelli	18	Daruvar
Deutsch Alois	29	Agram	Deutsch Babette	19	Zala Lövo
Langraf Moritz	38	Rechnitz	Müller Mathilda	19	Kutina
Rosenberg Max	30	Güssing	Simony? Charlotte	24	Czakaturm
Schweitzer Samuel			?		
Wasserthal Heinrich			?		
Herrenstein Sigmund			?		
Hacker Alexander			?		
Rosenberg Bernard			?		
1871					
Kovatz Ignatz	28	Kaposwar(Slovak)	Günsburg Josefina	18	Schlaining
Dreschsler Samuel	36	Warasdin	Schwarz Fany	21	Agram
Deutsch Albert	57	Gyömör	Grunwald ?	50	Schlaining
Lederer Samuel	25	Czakaturm	Jung?	23	Agram
1872					
Klein Bernard	26		Angela?	20	Agram
Müller Filip	23	Bukovina	Honigsberg Cily	21	Schlaining
Präger Siegmund	27	Kaszehely?	Schwarz Mimi	28	Agram
Spitzer Jakob	26	Kušenice	Dina..?	25	Zala
Kremsir Max	32	Esseg	Sachs Victoria	18	Agram
Brüll Samuel	29	Agram	Fasbinger?	20	Priedor Bosnien
Bendiner Heinrich	38	Güssing	Rosenberg ?	28	Güssing
Klein Siegmund		Wien	?	28	Gr.Kanisza
Hirsch Marcus	61		Kohn Fani	51	
1873					
Deucht Ignatz		Czurgo,Dugo Selo	Deutsch ?	22	Agram
Schweinburg Salomon	36	Nikolsburg, Wien	Stern Cecilie	30	Gr.Kanisza
Stern Max	31	Agram	? Sophie	20	Agram
Glücks Samuel	25	Bittsee ?	Eichner Therese	21	Agram
Menzer Adolf	30	Szeged	Menerich? Karolina	19	Sissek
Bihler Moritz	35	Güssing	Rosenberg ?	24	Schlaining
Klein Benedikt	26	Agram	Kraus Elise	18	Agram
Neumann Alexandar	34	Güssig	Stern Olga	16	Cernik
Alter Moritz	30	Sokolov	? Regina	24	
Heimer Max	32	Olsnitz	Frankl Brün	23	
Weisz Max	27	Agram	Kron Paulina	19	
1874					
Leitner Samuel	24	Rausnitz Jakovlje	? Sophie	18	Rausnitz
Weiss Hermann	28	Szigetvar, Pakratz	Kohn Emilie	19	Sissek
Berger Hermann	26	Dugo Selo	Basch Fany	18	Bresovica
Feldbauer Max	24	Banja Luka	?		Gorz
Weiss Ferdinand	24	Draškovec	Löwy Johana	22	Warasdin

Mattedorfer Isidor	30	N.Langyel	Stern?	17	Agram
Fleischhacker Samuel	60	Czurgo	Beck	36	Keszthely?
Singer ?	28	Essetz	Spitz Cecilie	19	Kanisza
Löw Wilhelm	23	Kornetz	Sonsburger? Karolina	19	Samobor
Wasserthal Salamon	31	Dragane (Wien)?		
Weinberger Jakob	27	Gr. Kanisza	Weisz Charlotte	20	Agram
Khan Adolf	45	Agram	Neumann Franciska	20	Cerkvice, Agram
Rosenberg Leopold	24	Güssig	Schwarz Ernestina	22	Gradec, Agram
Benedik Salamon	22	Kreuz, Križ	? Theresie	18	Lupoglava
Breyer Wilhelm	24	Karlstadt Ogulin	Spitzer Paulina	19	Agram
Kraus Siegmund	25	Berszko Ung	Stern Cornelia	18	Gr.Goritz
Grünfeld Ignatz	27	Türnan	Schönheit Therese	19	Güssing
1875					
Markus Samuel	31	Pest	Priester Louise	21	Gradiška
Heinrich Bernhardt	32	Čsakaturn	Grünhold ?	16	Bistrica
Deutsch Adolf	28	Csakaturn Sissek	Schönheit Cecilia	20	Güssing
Rosenfeld Adolf	27	Agram	Neumann Karolina	21	Gr. Kanisza
Pollak Hermann	33	Eissen.?Wien	Rosenfeld Johane	22	Agram
Frankl Leopold	32	Ung. Brod	Weisz Clementine	22	Carlsdorf
Kürschner Heron	37	Gr.Kanitz	Karpeler Regine	22	Körmend
Tausig Jakob	28	Warasdin	? Pauline	20	Rechnitz-Jakovlje
Hirschl Heinrich	28	Schleaning	Engelsrath ?		Mattersdorf - Agram
1876					
Neumann Adolf	31	St. Groth	Hirschl Nanette	22	Agram
Haberfeld Moritz	28	Jelenska	Fürst Elisa	18	Agram
Hirsch Josef	30	Wien?	? Cilli	25	Körmend
Kohn Ignatz	31	L.Groth, Moslavina	Kraus Paulina	29	Agram
Ehrlich Herman	40	Našice?	Eisner Marie	21	Berskov
Rendeli Samuel	26	Podbjel	Rechnitzer Rosa	18	Carlsdorf Maria Gorica
Schlesinger Jacob	32	Warasdin	Hoffman Nanette	25	Agram
Klein Max	37	Czakaturn Gr.Gorica	Szerdel Olga	24	Ozel?
Broch Albert	25	Sv. Martin	Johana	22	Agram
Sachs Ludwig	25	Agram	Stern Herma	16	Gr.Gorica
Grosman Rudolf	27	Szenitz	Neumann Mathilda	21	Warasdin
Weiss Jakob	28	Güssing	Hinnberg?Katharina	23	Schlaining-Agram
1877					
Mautner Ignatz	27	Tat Ungarn	Büchler Johana	24	Kormond
Präger Bela	33	Gr. Kanisza	Brodwin? Theresia	18	St. Ivan
Fleischmann Jakob	28	Dambovitz Bjelovar	Shlesinger Rosa	20	Gr.Kanisza
Sachs Josef	27	Agram	Figartner? Rosa	25	Agram
1878					
Grünwald Jakob	25	M.Bistrica	Deutsch Josefine	19	Agram
Kell Michael	27	Paks?	Rendelli Nanette	18	Buševac
Heinrich Ignatz	25	Schlainig	Hirschl Malvina	19	Ivanić
Sterk Joseph	25	Rugvica	Basch Cecilia	18	Hudovitek
Hochstadter Salamon	50	Samobor	K. Geiringer	38	Dugo Selo
Grünwald Moritz	33	M. Bistrica	Spitzer ?	20	Agram
Alexander Bernahrd	27	Güssing	Nasihitz? Hermina	18	Agram
Koppmann Ludwig	32	Leibach, Prag	Schönheit Johana	18	Güssing
Rosenberg Siegmund	29	Czakaturn Jasenovac	Merkad? Josefina		Podgorač
Neumann Max	28	Czakaturn	? Rosa	23	Agram
Beck Ignatz	24	Kefsthal Belovar	Hirchl Franciska	20	Ježova - Agram

1858-1878		ukupno 178 oženilo			
1879		nova knjiga	Matica vjenčanih zaručnik zaručnica		hrvatski jezik
Weissenbürger	31		Therese Weiss	23	Zagreb
Hirschfeld Samuel	25	Fünfkirchen	Schwarz Katarina	19	Zagreb
Hirsch Leopold	42	Sisak	Lieberman Josefina	32	Sisak
Pick Heinrich	24	Zagreb	Weisz Julie		Zagreb
Weiler Ludwig	24	Virovitica	Neufeld Therese	27	Zagreb
Büchler Albert	30	Körmend	Grünfeld Sidonia	19	Zagreb
Adler Mathias	41	Baja	Stern Katarina	40	Ohrid Ugarski?
Spiegler Friedrich	26	Rechnitz	Hirsch Paulina	20	Schlaning
Schwabenitz Leopold	29	Szala Löwo	Schlesinger Rosalia		Zagreb
Schwarz Max	30	Vucin, Osek	Eisner Ida	22	Zagreb
Feigl Heinrich	28	Wien	Büchler Fany	20	Körmend
Feldbauer Samuel	26	Travnik, Sisak	Suzzati? Elvira	24	Görz
Kell Jakob	34	Paks	Reiss Johana	20	Sisak
Hirsch Julius		Glina	Benedik Laura		Glina
Kern Alexander	24	Schlaining	Weisz Julie	20	Zagreb

Podsjetimo se uvjeta i prilika pod kojima se sklapaju židovski brakovi (i rastave)

Židovsko bračno pravo važno je u Jugoslaviji samo kada se odnosilo na sklapanje i razvod braka. Imovinska prava i dužnosti između supružnika, prava i dužnosti prema djeci i djece prema njima itd, zamijenjeni su zakonima koji su se važili za sve građane.

Židovska vjenčanja su u to doba često bila uz posredovanje posebnih «šadhana» bračnih posrednika, koji su čak znali biti posebno odjeveni ili nosili druge znakove prepoznavanja. To je bilo cijenjeno i odgovorno zanimanje

Prije braka postojala je vjeridba, u domu nevjeste, uz prisustvo dva svjedoka koja su jamčila da do braka dolazi slobodnom voljom, a ne prisilom. Vjeridbu je blagoslovio rabin.

Prije vjenčanja mlada je odlazila u ritualno kupatilo (*mikve*), na nevjestino kupanje i morala je biti potpuno naga, majka je odrezala mladoj nokte “da bi bila pitoma”. Mlada se triput zagnjurila u vodu (*tevila*), zatim su mladu masirale mirisnim vodicama.

Od starih običaja kod vjenčanja Židova još i danas se zadržava običaj osobito presudan za položaj žene ne samo u braku već i u židovskoj zajednici. To je bračni ugovor (*ketuba*), koji je pisan na aramejskom jeziku i u kojem se nalaze osnovni podaci o budućim bračnim partnerima, sa datumom i mjestom sklapanja braka, ali i podaci o mirazu koji žena unosi u brak. Utvrđivala se visina miraza koji je mlada donosila u novcu ili imovini. Za miraz siromašne djevojke brinula se cijela zajednica..

Prilikom vjenčanja potreban je minjan tj. prisustvo najmanje 10 «vjerski punoljetnih muškaraca», ali nije obavezno prisustvo rabina (može ga obaviti i netko drugi). Vjenčanje danas ipak najčešće obavlja rabin po strogim propisima (koji se nešto razlikuju u aškenaza i sefarda). Ime rabina koji je vjenčao upisivalo se u matične knjige. Nakon čitanja ketuba se predaje na čuvanje u obitelj nevjeste. Uz datum i mjesto gdje je brak sklopljen i imena mladoženje i nevjeste, ketubu potpisuju mladoženja, rabin i dva svjedoka.

Za vrijeme vjenčanja mladoženja (*hatan*) i mlada (*kala*) stoje ispod baldahina (*hupa*) koji je simbol doma. Kada mladoženja stavi prsten na prst nevjeste, ali prije nego što nogom razbije čašu (sjećanje na razaranje hrama u Jeruzalemu) čita se ketuba.

Drugi važni događaj je rastava braka. Brak sklopljen po “zakonima Mojsija i Izraela” može se razvesti samo po zakonima Mojsija i Izraela. Ne važe ni brak ni razvod od građanskih vlasti. U Izraelu i u nekim zajednicama u

dijaspori, koje se pridržavaju pravila židovskog bračnog prava, nema rastave bez davanje ženi «raspusnog pisma», koje se naziva «*get*», u prisustvu rabina.

Pismo daje suprug i bez njega se brak ne smatra rastavljenim, a žena bez *geta* postaje «*agunah*» i ne može se ponovno vjenčati. „Aguna” vezanica nije mogla osnovati novu obitelj dok joj se muž ne proglasi mrtvim (podaci o nestalim i ubijenim, svjedoci itd). Za razvod braka (*get*) – razlog može biti neizlječiva duševna bolest, nesposobnost za vršenje ili nevršenje bračnih dužnosti, neplodnost, neizlječiva zarazna bolest, tjelesna mana, razvrat, nemoral, preljub, izvršenje zločina, neopravdano dugogodišnje odsustvo itd. Razvodno pismo daje suprug, a žena ga prihvaća ili ne.

Get je dokaz da je razvod izvršen, a služi interesima žene jer je sredstvo za osiguranje alimentacije. Ako je get nestao mora se nadomjestiti iskazima svjedoka (dva) ili pred javnim notarom.

U našim matičnim knjigama našli smo slijedeću formulaciju prilikom rastave braka: «Po odredbi Kraljevske Hrvatsko-Slavonsko-Dalmatinske vlade, odjela za bogoštovlje i nastavu od 4. listopada 1915., broj 28.615, bilježi se da je na temelju pravomoćne osude Kraljevskog sudbenog stola u Zagrebu od 13. travnja 1912., broj 16.590 Gradskog ureda, predajom i primanjem rasmusnog pisma ovaj brak razriješen»

U novije vrijeme se predlaže i „predbračni ugovor“ kojim se bolje osigurava materijalni položaj žene i mogućnost rastave koja je (Izrael) pod ingerencijom rabina.

Istraživanja u židovskoj zajednici nakon II. svjetskog rata

Malobrojna su demografska istraživanja u židovskim zajednicama nakon II. svjetskog rata. Istraživanja populacije su gotovo uvijek vezana za popise stanovništva, u kojima je broj Židova ovisio o brojnim faktorima počevši od metodologije popisa do spremnosti Židova da se deklariraju po etničkoj ili religijskoj osnovi i njihov broj se razlikuje od stvarnog broja Židova u židovskim zajednicama. Rezultate popisa stanovništva od 1857. do 2001. godine prikazani su u knjizi Melita Švob: *Židovska populacija u Hrvatskoj i Zagrebu* (2010).

Baza podataka za žrtve Holokausta

Načinili smo bazu podataka o žrtvama Holokausta u Zagrebu (Švob Melita i Zoran Mirković, 2002) u koju smo unijeli podatke o 10.960 članova Židovske općine u Zagrebu iz 1941. godine (kartoteka židovskog znaka). Za njih 6.215 (oko 60%) - 3.359 muškaraca i 2.856 žena - bilo je poznato mjesto i vrijeme kada su stradali.

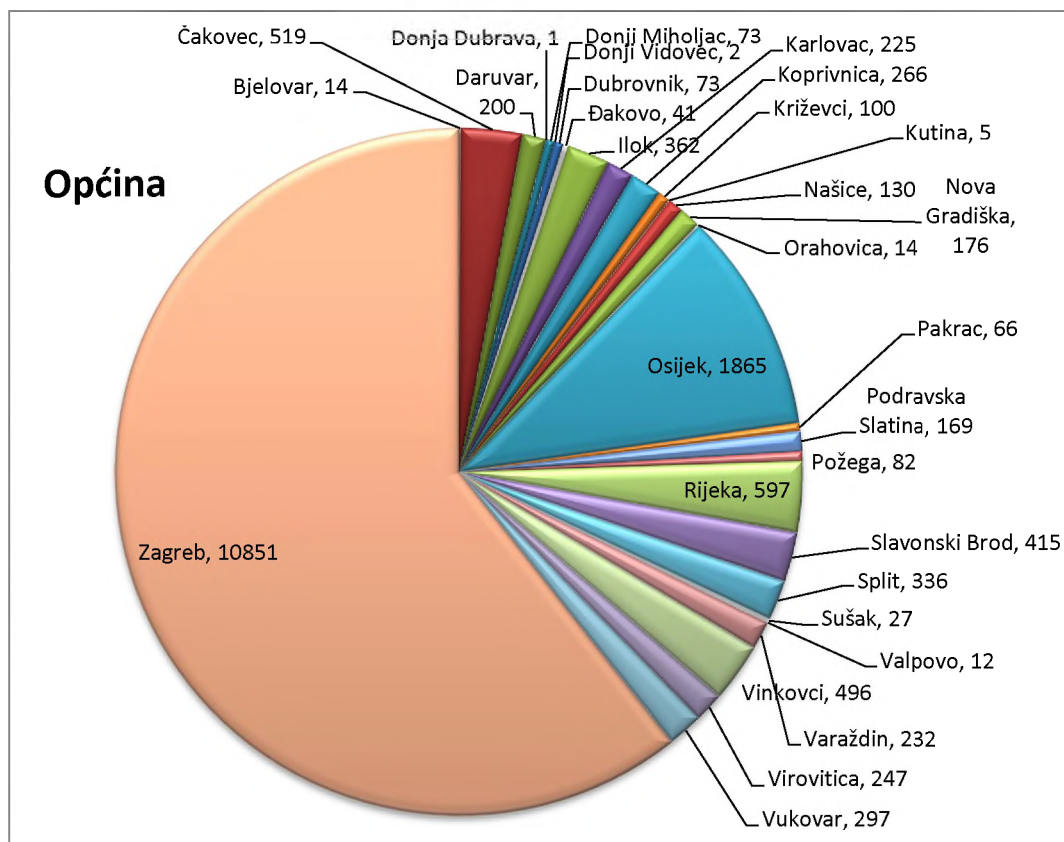
Baza je nadopunjena podacima o žrtvama ostalih židovskih općina u Hrvatskoj (prema tada dostupnim podacima) i stavljena na internet, na WEB stranicu www.cendo.hr, i može se pretraživati a podaci su štampani u knjizi: Melita Švob: *Židovi u Hrvatskoj - Židovske zajednice* (tom II, Zagreb 2004.).

U proteklih 15 godina primljeni su brojni upiti iz cijeloga svijeta i dopune i zahtjevi za ispravak prvobitnih podataka u bazi podataka. Novim projektom Istraživačkog i dokumentacijskog centra (Claims konferencija i Židovska općina Zagreb) omogućena je korekcija podataka u bazi koja sadrži preko 18.000 imena. Istraživanje je u završnoj obradi i analizi, korigirana baza se nalazi na www.cendo.hr i ponovno se može pretraživati.

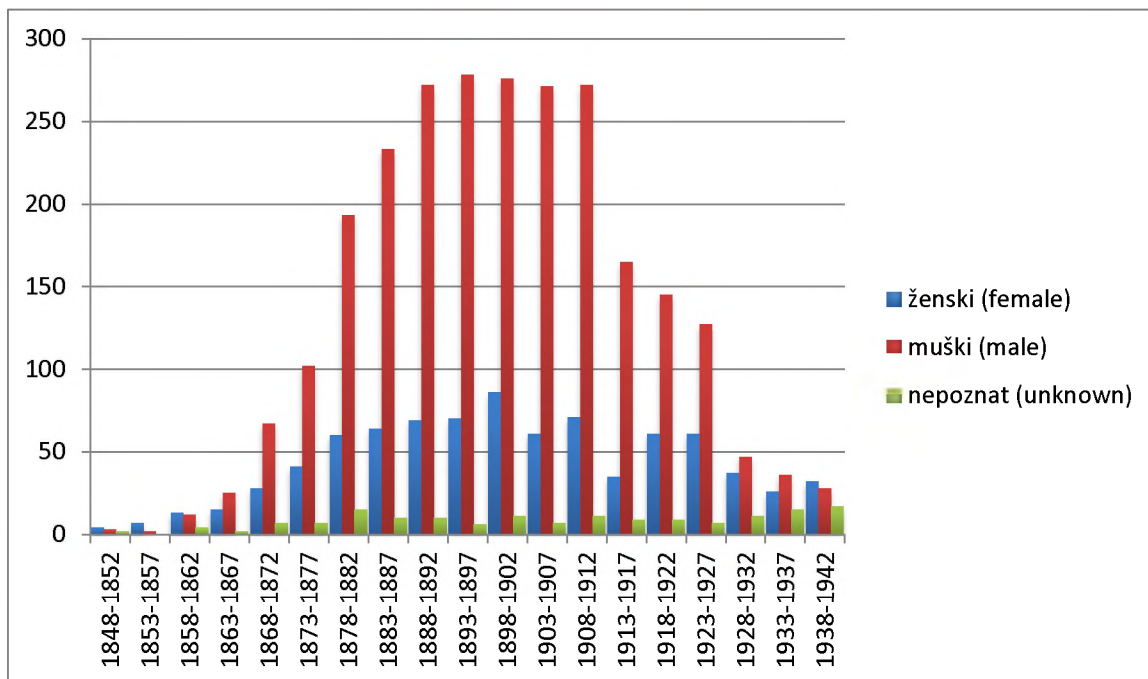
Donosimo samo neke preliminarnne rezultate :

Broj žrtava u židovskim općinama

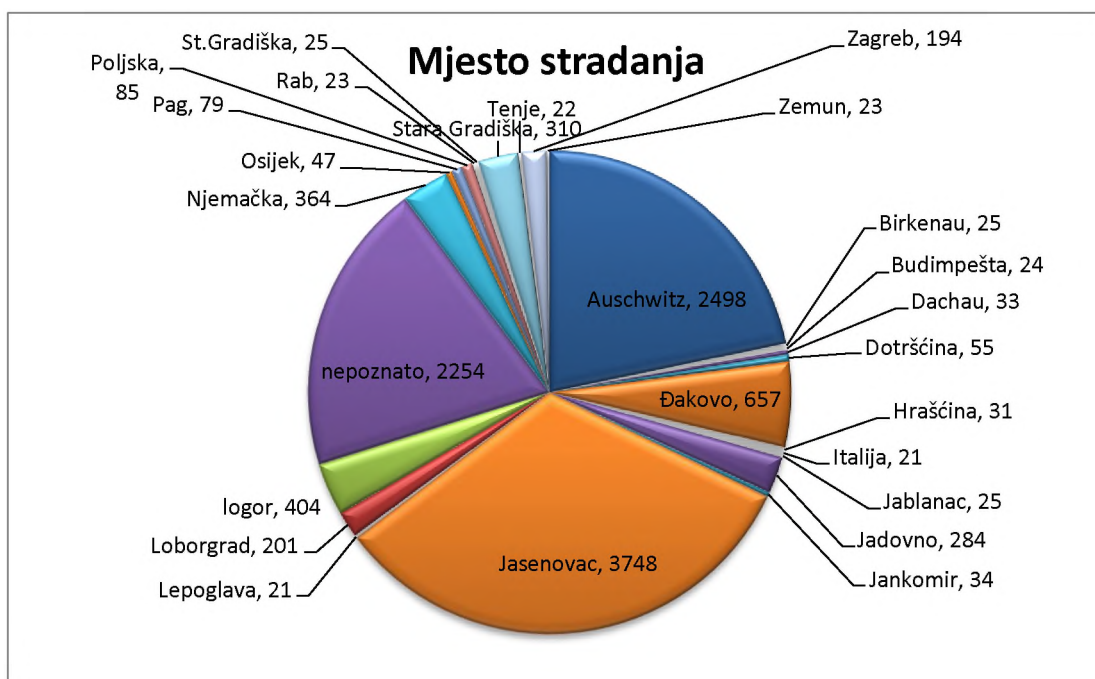
Općina	Broj ljudi
Bjelovar	14
Čakovec	519
Daruvar	200
Donja Dubrava	1
Donji Miholjac	73
Donji Vidovec	2
Dubrovnik	73
Đakovo	41
Ilok	362
Karlovac	225
Koprivnica	266
Križevci	100
Kutina	5
Našice	130
Nova Gradiška	176
Orahovica	14
Osijek	1865
Pakrac	66
Podravska Slatina	169
Požega	82
Rijeka	597
Slavonski Brod	415
Split	336
Sušak	27
Valpovo	12
Varaždin	232
Vinkovci	496
Virovitica	247
Vukovar	297
Zagreb	10851
Ukupno	17893

Godina rođenja žrtava u Jasenovcu

Mjesto stradanja	Broj žrtava
Auschwitz	2498
Birkenau	25
Budimpešta	24
Dachau	33
Dotrščina	55
Đakovo	657
Hrašćina	31
Italija	21
Jablanac	25
Jadovno	284
Jankomir	34
Jasenovac	3748
Lepoglava	21
Loborgrad	201
logor	404
nepoznato	2254
Njemačka	364
Osijek	47
Pag	79
Poljska	85
Rab	23
St.Gradiška	25
Stara Gradiška	310
Tenje	22
Zagreb	194
Zemun	23
Suma (> 19)	11487
Ostalo (< 20)	701
Nepoznato	5705
Ukupno	17893

Migracije i promjene u populaciji Odlazak u Izrael 1948.-1952.

Na židovsku populaciju Hrvatske veliki utjecaj su imale i migracije (alije) koje su postale znatne nakon osnivanja države Izrael, 1948. godine u kojoj je otišlo 7.704 Židova Jugoslavije, a iz Hrvatske oko 1.000 ili oko 50% svih koji su preživjeli Holokaust u Hrvatskoj.

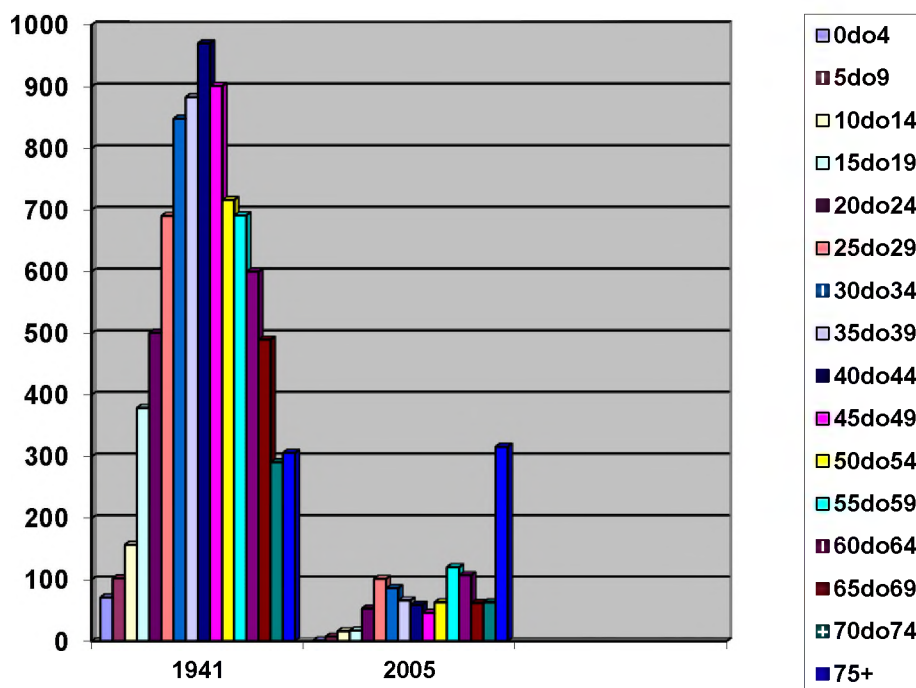
Kod odlaska u Izrael, između 1948. i 1952., to je od početka bila trajna migracija. Oni koji su odlazili morali su se odreći svojeg vlasništva i državljanstva. Neki su se kasnije vratili u Hrvatsku. U aliji su Židovi povelili sa sobom svoju djecu, pa i onu koja se rodila u poslijeratnom natalitetnom «bumu». U Hrvatskoj je ostao dio starih članova obitelji. To je dodatno promijenilo demografsku sliku Židova koji su ostali u Hrvatskoj.

I ratne 90-te godine utjecale su na promjene u populaciji zbog velikog broja židovskih izbjeglica iz BiH, koji su došli ili prošli kroz Hrvatsku. Pri tome su mlade generacije i djeca odlazili u druge zemlje, a u Zagrebu su ostali njihovi stari članovi obitelji.

Usporedili smo također dobnu strukturu populaciju Židova u Zagrebu 1941. godine, neposredno prije Holokausta i židovsku populaciju u Zagrebu 2005. godine.

Razlike su ogromne, ali broj osoba starijih od 75 godina je brojčano gotovo isti (302- 1941. i 316- 2005.) iako se 1941. radilo o uzorku od 8.598 članova, a 2005. godine istraživani uzorak je bio samo 1.182 člana židovske općine u Zagrebu.

Dobna struktura židovske populacije u Zagrebu 1941. i 2005. godine

Analiza dobne strukture Židovske općine zagreb u 2005 je pokazala znatan udio populacije Holokaust preživjelih koji su bili centar naših istraživanja i u suradnji sa JOINT-om napravljena je anketa o njihovom socijalnom i zdravstvenom stanju i potrebama. U toj anketi nisu sudjelovali oni preživjeli koji su bili u staračkim domovima, jer se smatralo da imaju potrebnu njegu i skrb.

Ova je anketa kasnije doprinijela da se osnovao posebni Socijalni Claims Fond za preživjele osobe koje su ostale u svojim domovima .

**Dobna struktura Židovske općine Zagreb 2005. godine
svih članova**

Starost	Broj
0-5	1
6-10	9
11-15	17
16-20	20
21-25	61
26-30	111
31-35	78
36-40	56
41-45	58
46-50	50
51-55	71
56-60	141
61-65	81
66-70	69
71-75	52
76-80	112
81-85	90
86-90	62
91-95	35
96-100	6
100+	2
Ukupno	1182

Holokaust preživjeli 2005. u ŽOZ-u - prema popisu članova 492			
Godina rođenja	Starost u godinama	broj	%
1945-1941	60-64	61	12,40%
1940-1936	65-69	69	14,02%
1935-1931	70-74	52	10,57%
1930-1926	75-79	112	22,76%
1925-1921	80-84	90	18,29%
1920-1916	85-89	63	12,80%
1915-1911	90-95	35	7,11%
1910-1906	95-99	6	1,22%
1905-1901	100+	4	0,81%
Total		492	100%

Anketa (2005.) za 230 preživjelih osoba o uvjetima života i zdravlju
(nisu anketirani stanari doma i privremeno odsutni)

Dobna i spolna struktura

starost	muškarci	%	žene	%	ukupno	%
65-69	8	10%	27	18%	35	15%
70-74	17	21%	21	14%	38	17%
75-79	19	24%	36	24%	55	24%
80-84	18	23%	33	22%	51	22%
85-89	11	14%	16	11%	27	12%
90-94	6	8%	15	10%	21	9%
95 and more	1	1%	2	1%	3	1%
total	80	100%	150	100%	230	100%

Struktura i broj članova domaćinstva

domaćinstvo	muški	%	žene	%	ukupno	%
Živi sam	14	18%	57	38%	71	31%
Živi s bračnim partnerom	47	59%	31	21%	78	34%
Živi s djecom	3	4%	25	17%	28	12%
Živi sa brač.partnerom I djecom	7	9%	6	4%	13	6%
S drugim članovima obitelji	4	5%	4	3%	8	3%
U domu (od anketiranih)	3	4%	27	18%	30	13%
nepoznato	2	3%	0	0%	2	1%
ukupno	80	100%	150	100%	230	100%

Broj članova u domaćinstvu

(ukupno ŽOZ) 2005.		
Jedna osoba	223	32%
Dvije osobe	168	24%
Tri i više osoba	299	43%
Dostupni podaci za ŽOZ	690	100%

Bračno stanje preživjelih 2005

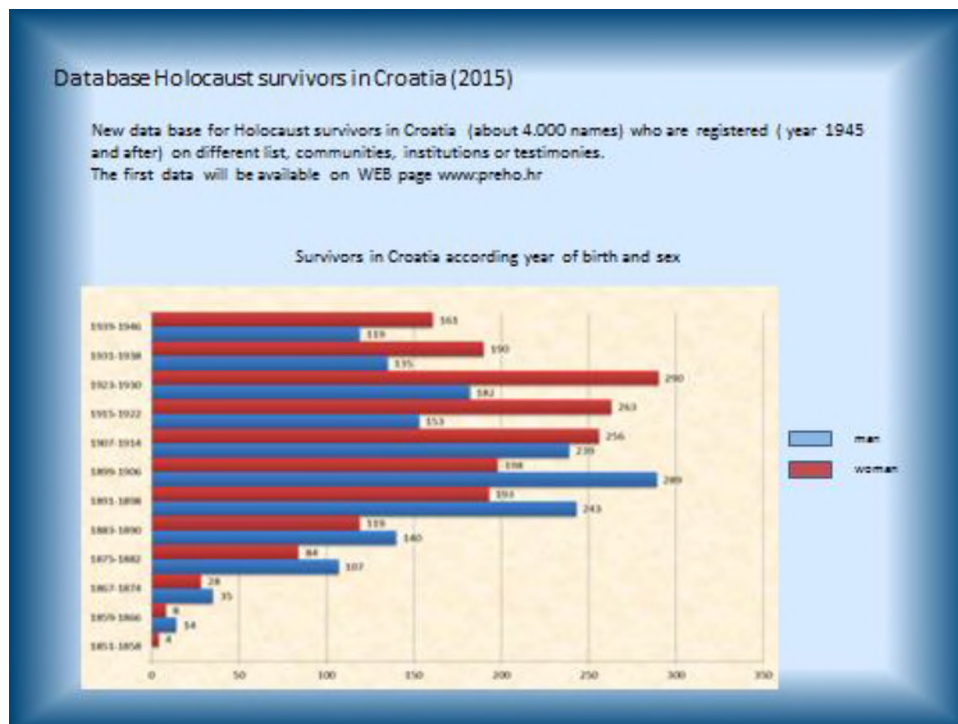
	muški	%	žene	%	ukupno	%
neoženjeni	4	5%	17	11%	21	9%
oženjeni/udate	53	66%	37	25%	90	39%
rastavljeni	10	13%	15	10%	25	11%
udovci/udovice	13	16%	81	54%	230	41%
ukupno	80	100%	230	100%	100%	100%

Baza podataka preživjelih holokausta- u radu

Poseban projekt : „Baza podataka osoba koje su preživjele Holokaust u Hrvatskoj“ je u završnoj fazi. Rad na ovoj bazi je posebno značajan i pionirski jer daje podatke o generaciji koja je preživjela Holokaust i pri tome obuhvaća ne samo njihovo stradanje nego i život nakon Holokausta, edukaciju, zapošljavanje, obitelj, socijalnu vezanost itd.

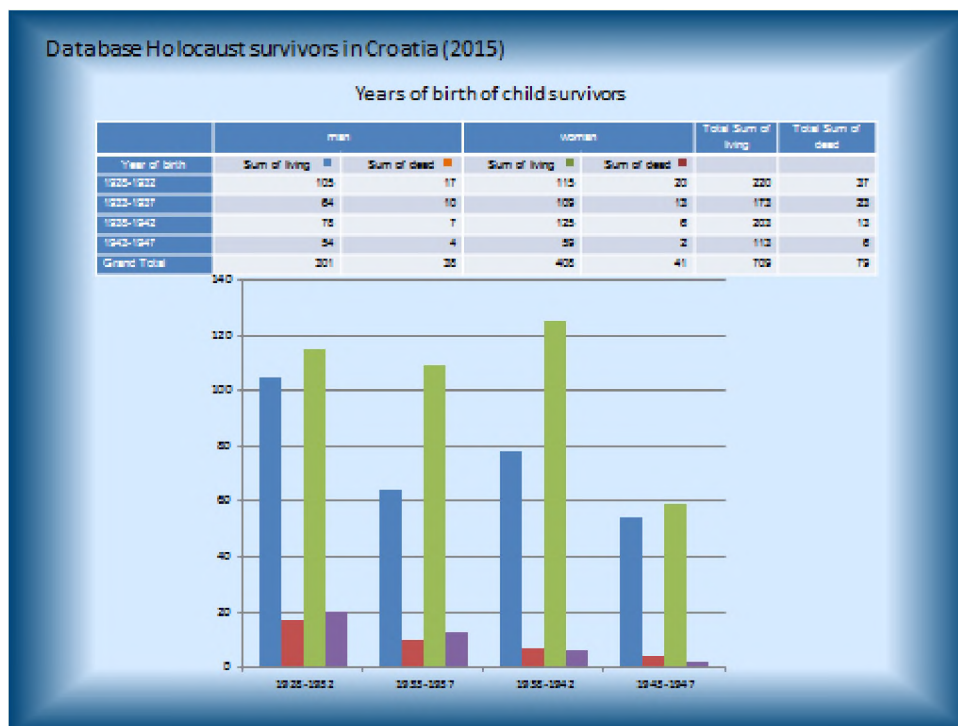
Preliminarni podaci:

Godine rođenja osoba koje su preživjele Holokaust

Osobe koje su kao djeca (child survivors) preživjele Holokaust su bile posebni predmet naših istraživanja, osobito jer sam i sama „child survivor“. Istraživanja su pokazala da su traume koje su preživjeli u Holokaustu ostavile posljedice na fizičko i psihičko zdravlje, izgubljeno školovanje i gubitak obitelji. Ova su istraživanja u tijeku i donosimo preliminarno neke rezultate.

Tabela: Godine rođenja osoba koje su kao djeca preživjeli Holokaust

Grafikon: ubijeni članovi obitelji

